

بنیاد بین المللی علم

مسعود شجره*

چکیده

بنیاد بین المللی علم که به عنوان یک سازمان غیر دولتی در سال ۱۹۷۲ تاسیس شد تا از ظرفیت سازی علمی کشورهای در حال توسعه حمایت کند. بودجه این بنیاد توسط بیش از ۱۵ سازمان حامی در قالب کمک تامین شده و تا کنون بیش از ۵۵۰۰ کمک بلا عوض پژوهشی اعطاء نموده است. این بنیاد به پژوهشگران جوان حدود صد کشور جهان در آفریقا، آسیا، کشورهای حاشیه اقیانوس آرام، آمریکای لاتین و حوزه کارایب را مورد حمایت مادی و معنوی قرار می دهد.

فرایند اعطاء کمک ها در این بنیاد بدینگونه است که دانشمندان مشهور جهان تمام را از نظر علمی ارزیابی و سپس در صورت تایید کمک های بلا عوض پژوهشی توسط بنیاد طی فرایند دقیق و حساب شده ابلاغ می گردد.

واژگان کلیدی: بنیاد بین المللی علم، بنیادهای نخبه پرور، حمایت از دانشمندان جوان

مقدمه

بنیاد بین المللی علم (IFS)^۱ سازمانی غیر دولتی است که در سال ۱۹۷۲ تاسیس شده است. سازمانهای بین المللی و ملی و نیز منابع دولتی و غیردولتی بودجه این بنیاد را تامین می کنند. بودجه سالیانه بنیاد حدود پنج میلیون دلار است. بنیاد دارای ۱۳۵ سازمان تابعه در ۸۶ کشور جهان است که سه چهارم آنها

در کشورهای در حال توسعه و یک سوم دیگر در کشورهای صنعتی قرار دارند. بنیاد بین المللی علم دارای یک هیئت امنای بین المللی است و دبیرخانه آن در استکهلم سوئد قرار دارد.

رسالت بنیاد

رسالت بنیاد ظرفیت سازی علمی و کمک به توسعه کشورها در راستای انجام پژوهشهای کیفی در زمینه مدیریت و محیط زیست پایدار است. مطالعه فرآیندهای زیستی، شیمیایی، فیزیکی و نیز جنبه های اقتصادی - اجتماعی مرتبط که در حفظ، تولید و بهره برداری تجدید پذیر منابع طبیعی مهم به شمار می روند از جمله رسالت های بنیاد بین المللی علم محسوب می گردد.

استراتژی

از جمله مهمترین وظایف بنیاد شناسایی، حمایت از دانشمندان جوان برخوردار از استعداد راهبردی در علم است که از میان

* عضو هیات علمی دانشکده صدا و سیما تلفن: ۰۲۱-۴۴۴۲۰۹۸۷ دورنگار: ۰۲۱-۴۴۴۲۰۹۸۷ پست الکترونیکی: shajareh@hotmail.com

کشورهای در حال توسعه انتخاب می شوند و آنها را ترغیب می نماید که به انجام پژوهشهای کیفی در مورد مشکلات کشورهای در حال توسعه بپردازند و در راستای دغدغه های اصلی جامعه علمی که رفاه بشر است، گام بردارند [۱]. بنیاد از پژوهشگران موسسات علمی کشورهای توسعه نیافته حمایت بیشتری می نماید و از طریق سازمانهای تابعه، موسسات بین المللی، منطقه ای و ملی، با آنها همکاری می کند. به عبارت دیگر بنیاد شورای پژوهشی است که عملیات بین المللی انجام می دهد و عمده ترین اولویت خود را حمایت و هدایت منابع به موسسات و کشورهای، دارای زیر بنای پژوهش آسیب پذیر متمرکز نموده است. [۲].

از جمله مهمترین وظایف بنیاد شناسائی، حمایت از دانشمندان جوان برخوردار از استعداد راهبردی در علم است که از میان کشورهای در حال توسعه انتخاب می شوند و آنها را ترغیب می نماید که به انجام پژوهشهای کیفی در مورد مشکلات کشورهای در حال توسعه بپردازند و در راستای دغدغه های اصلی جامعه علمی که رفاه بشر است، گام بردارند

بنیاد با اعطای کمک های بلاعوض به کلیه دانشمندان جوان کشورهای جهان سوم که واجد شرایط می باشند از طریق تصویب و طرحهای پژوهشی کمک می نماید. طرح های پژوهشی می باید در زمینه مدیریت و محیط زیست پایدار باشد. بنیاد اولویت حمایتی خود را حمایت از علوم طبیعی به شرح زیر اعلام نموده است:

کشاورزی، خاک شناسی، جنگل داری، تنوع زیستی، شیمی محیط زیست، تولیدات طبیعی، علوم غذایی، دامپروری، دامپزشکی، زراعت آب، منابع دریایی، مطالعات اقتصادی- اجتماعی مدیریت پایدار منابع طبیعی و تولید و انتقال علم برای

توسعه پایدار.

پروژه هایی که ماهیتا مبنای نظری دارند همچون تئوریهای فیزیک و یا حتی مطالعات زیستی پذیرفته نمی شود مگر آنکه رابطه ای مستقیم با استفاده پایدار از منابع آبی و یا زیستی داشته باشند. مطالعه در منابع آبی و علوم اجتماعی دو مقوله ای هستند که به تازگی به برنامه های بنیاد اضافه شده اند و هنوز تعداد دریافت کنندگان کمک های بلاعوض در این دو مورد زیاد نیست. ولی امید است که با کمک دانشمندان، جهان به انقلاب آبی که شدیداً به آن نیازمند است تا بحران فعلی و آتی آب را پشت سرگذارد، دست یابد [۱].

میزان کمک بلاعوض بنیاد برای اجرای پژوهش حداکثر ۱۲۰۰۰ دلار است. این کمک به شخص پژوهشگر برای پروژه پژوهشی مشخص که در فرم درخواست متقاضی قید شده است پرداخت می شود. این وجه تنها به منظور خرید ابزار اساسی مورد نیاز پروژه پیشنهادی، تجهیزات، ملزومات مصرفی و هزینه های اجرای فعالیتهای میدانی مربوط به پروژه پرداخت می شود. این مبلغ نباید صرف پرداخت هزینه پرسنلی گردد. دریافت کنندگان کمکهای پژوهشی می باید شاغل باشند و یا اینکه در استخدام موسسه تحقیقاتی یک کشور در حال توسعه باشند. مدت زمان اجرای یک پروژه پژوهشی معمولاً یک تا سه سال است. پس از تکمیل طرح و ارائه گزارش نهایی آن به بنیاد، می توان کمک مجدد در خواست نمود. یک پژوهشگر تنها سه بار می تواند از کمک های پژوهشی بنیاد بهره مند شود.

گرچه کمک های بلاعوض به فرد تعلق می گیرد اما بنیاد قویاً از تشکیل تیم های پژوهشی، دانشگاهها و موسسات حمایت می کند [۳]. هر یک از اعضا تیم پژوهشی باید توضیح دهد که با اجرای پژوهش فردی چه کمکی برای نیل به اهداف پژوهش تیمی می کند. در خواست هر نفر بر مبنای واجد شرایط بودن و نیز کمک به تامین اهداف تیم پژوهشی ارزشیابی می شود. همچنانکه پروژه های تیمی مورد به مورد ارزشیابی می شود

جوایز بنیاد

بهترین جایزه بنیاد در پژوهش به دریافت کننده کمک های بلاعوض منتخب تقدیم می شود. معتبرترین این جوایز یعنی جایزه Sven Brohult به ارزش ۱۰۰۰۰ دلار هر سه سال یکبار اعطا می شود. دو جایزه دیگر بنیاد به نامهای Danida و Jubilee به ارزش ۲۰۰۰ دلار همه ساله اعطا می شود [۴]. نامزدهای دریافت جوایز باید صرفاً توسط یکی از افراد یا ارگانهای حقیقی و یا حقوقی زیر معرفی گردند.

- یکی از سازمانهای تابعه بنیاد

- یک انجمن علمی ملی یا بین المللی

- موسسه پژوهشی یک کشور در حال توسعه و یا توسعه یافته
- یکی از مشاوران علمی بنیاد و یا دانشمندی دیگر
- یکی از دریافت کنندگان کمک های بلاعوض بنیاد
متقاضی جایزه نمی تواند خود را معرفی کند.

بودجه برنامه اعطاء کمک های بلاعوض بنیاد توسط تعدادی سازمانهای سخاوتمند بطور کامل و یا جزئی از آن تامین می شود. برخی از این سازمانها که بنیاد را در اجرای تعهدات و نیل به اهدافش کمک می کنند در تامین در خواستهای اعطا کمک بلاعوض نیز مشارکت می کنند.

از زمان اعطای اولین کمک بلاعوض بنیاد در سال ۱۹۷۴ بیش از ۵۰۰۰ کمک بلاعوض به ۳۵۰۰ پژوهشگر در ۱۰۰ کشور ارائه گردیده است [۵].

متقاضیان واجد شرایط

متقاضیان واجد شرایط کمک بلاعوض بنیاد باید دارای شرایط زیر باشند:

- شهروند یک کشور در حال توسعه باشند.

- حداقل درجه کارشناسی ارشد یا معادل آن با سابقه پژوهشی داشته باشد.

- کمتر از ۴۰ سال سن داشته و در آغاز فعالیتهای پژوهشی باشد.

اعضای تیم پژوهشی باید ضمن تماس با دبیرخانه بنیاد جویای راهنمایی های لازم برای تهیه پیش نویس طرحهای خود شوند. بطور مشخص پژوهشگران آن دسته از کشورها که دارای زیرساخت های تکنولوژیک و علوم در حال توسعه هستند مورد نظر بنیاد است. کشورهای کمتر توسعه یافته (LDC)^۲ کشورهای کم درآمد (LIC)^۳ و کشورهای با درآمد زیر متوسط (LMIC)^۴ در کانون توجه بنیاد قرار می گیرند. اولویت اول به طرحهای عالی ارائه شده از جانب کشورهای فوق الذکر اختصاص می یابد. اولویت دوم به طرحهای رضایت بخش ارائه شده از سوی این کشورها با احتمال استخدام یک مربی، تعلق می گیرد. از سال ۲۰۰۵ هفتاد درصد کمک های بلاعوض بنیاد به پژوهشگران کشورهای در حال توسعه اختصاص یافته است.

طرحهای ارسالی کشورهای با درآمد و کشورهایی که زیر ساختهای علمی بسیار محکم دارند، ۳۰ درصد کمک های بلاعوض سالیانه بنیاد را به خود اختصاص می دهند.

در خواستهای کمک بلاعوض توسط مشاوران علمی و خبره بنیاد ارزشیابی می شود. بیش از ۱۰۰۰ مشاور فعال از کشورهای مختلف با بنیاد همکاری می کنند تا از تناسب پیشنهادهای انتخاب شده به لحاظ علمی، عملی و ارتباط آنها با زمینه علمی کشور مورد نظر اطمینان حاصل کنند. بازخورد مشاوران به اطلاع متقاضیان می رسد. به متقاضیانی که پیشنهادهای آنها تایید نشده است توصیه می شود تا پیشنهادات خود را بهتر و یا دوباره طراحی کنند و مجدداً درخواست نمایند.

حمایت بنیاد از دریافت کنندگان کمک بلاعوض شامل راهنماییهای لازم برای اجرای پروژه های پژوهشی، برقراری ارتباط با کارشناسان ذیربط در زمینه تخصصی، کمک در خرید تجهیزات علمی، ملزومات مصرفی و تهیه نشریات علمی است. دریافت کنندگان کمک های بلاعوض برای شرکت در همایشهای بین المللی، دوره های علمی و کارگاههای آموزشی می توانند درخواست کمک نمایند.

دسامبر به دبیرخانه واصل گردد. توصیه می شود که درخواستها را بین ۶ - ۱ ماه زودتر از موقع فوق الذکر تحویل دبیرخانه گردد تا در صورت نیاز با پژوهشگر تماس گرفته شود.

اعلام تصمیم بنیاد

تصمیم بنیاد مبنی بر اعطاء کمک های بلاعوض به درخواستهایی که بین ژانویه و ژوئن به دبیرخانه تحویل می شود طی ژانویه - فوریه سال بعد اعلام می گردد تا زمان کافی برای ارزشیابی جامع در خواستها باشد. اعلام تصمیم بنیاد مبنی بر اعطاء کمک های بلاعوض به درخواستهایی که بین جولای و دسامبر به دبیرخانه تحویل شده باشد طی جولای - اگوست سال بعد انجام می شود.

ارائه درخواست

پژوهش گران باید هر بار فقط یک درخواست برای ارزشیابی به بنیاد ارائه کنند. درخواست دریافت کمک بلاعوض بنیاد باید با استفاده از فرم درخواست استاندارد بنیاد به زبانهای انگلیسی یا فرانسه تنظیم و ارائه شود. فرم تقاضانامه بنیاد در وبگاه بنیاد قابل دسترس است و می باید به آدرس الکترونیکی www.ifs.se ارسال شود.

سازمانهای همکار

موسسات و سازمانهای زیر در تقویت رسالت بنیاد برای بوجود آوردن فرصتهای جدید مساعدت می کنند:

- شبکه ظرفیت سازی مدیریت منابع آبی یکپارچه www.cap-net.org
- شورای توسعه تحقیقات علوم اجتماعی آفریقا www.codesria.org
- سازمان کنفرانس اسلامی (OIC)؛ کمیته دائمی همکاریهای تکنولوژیکی و علمی

- وابسته به یک دانشگاه، موسسه پژوهش ملی یا سازمان غیر دولتی پژوهشی در یک کشور در حال توسعه باشد.

استثناء

- متقاضیان چینی باید کمتر از ۳۰ سال سن داشته باشند.
- درخواست پژوهش گران هنگ کنگ پذیرفته نیست.
- درخواست پژوهش گران برخی از مناطق جنوب صحرای آفریقا تا سن ۴۵ سالگی پذیرفته می شود به شرط آنکه درجات دانشگاهی (کارشناسی ارشد، دکتری، فوق دکتری) یا معادل آنها را در پنج سال اخیر اخذ کرده باشند.

پروژه های واجد شرایط

برای دریافت کمک بلاعوض، پروژه های پژوهشی باید:

- مربوط به بهره برداری، حفظ یا مدیریت پایدار منابع زیستی یا آبی باشد
- در یک کشور در حال توسعه اجرا شود
- دارای استاندارد علمی بالا باشد
- عملی باشد
- مربوط به منطقه یا کشور باشد

کشورهای واجد شرایط

کمکهای بلاعوض به پژوهشگران کشورهای در حال توسعه به منظور اجرای پروژه های پژوهشی در آن کشورها اعطاء می شود. واجد شرایط بودن یک کشور برای دریافت کمک بلاعوض بر اساس درآمد سرانه ناخالص ملی آن کشور طبق گزارش سالیانه بانک جهانی تعیین می شود. حد فوقانی این دسته از کشورها را از میانگین سرانه (GNI)^۵ کشورهای با درآمد بالای متوسط محاسبه می کنند. ایران در فهرست کشورهای واجد شرایط است و پژوهشگران ایرانی می توانند برای دریافت کمک بلاعوض بنیاد اقدام کنند. دبیرخانه بنیاد در تمام طول سال آماده دریافت پروژه ها است، اما بدلیل اداری درخواستها باید تا سی ام ژوئن و یا سی و یکم

- سازمان زنان دانش پژوه جهان سوم
www.comstech.org.pk
- شورای ملی علوم و فناوری (مکزیک)
www.twows.org
- انستیتو مطالعات پیشرفته دانشگاه سازمان ملل
www.conacyt.mx/index.html
- انستیتو منابع طبیعی آفریقا دانشگاه سازمان ملل
www.ias.unu.edu
- انستیتو تحقیقات توسعه کشاورزی
www.coraf.org
- سازمان کشاورزی و غذای سازمان ملل متحد
www.fao.org
- شبکه کشورهای اسلامی توسعه و مدیریت منابع آبی
www.inwrdam.org
- انستیتو تحقیقات توسعه
www.ird.fr

یادداشت‌ها:

- 1- International Foundation for Science
- 2- The Least Developed Countries
- 3- Low Income countries
- 4- Lower Middle Income Countries
- 5- Gross National Income
- 6- Organization of Islamic Conference

منابع و ماخذ:

- [1] Annan-K, A Challenge to the Worlds Scientists. Science, 229, PI 485, 2003.
- [2] Galliard, J. and Ouattar, S. Purchase, Use, and Maintenance of Scientific Equipment in Developing Countries, Interciencia, 13, P 65-70, 1988.
- [3] Selin, Lindgren, E., Sidas Support to NUSESA-Network of Users of Scientific Equipment in Eastern and Southern Africa, SIDA Evaluation 01-27, Swedish International Development Cooperation Agency, Stockholm, Sweden, 2001.
- [4] IFS Annual Report on Research Grants and Awards, 2004.
- [5] Unesco, Statistical Year Book, PV 24-25, 1985.

- بنیاد سوئدی تحقیقات زیست محیطی استراتژیک
www.mistra-research.se
- سازمان منع سلاحهای شیمیایی
www.opcw.org
- انستیتو زیست محیطی استکهلم
www.sei.se
- آژانس همکاری توسعه بین المللی سوئد برای محیط زیست و منابع طبیعی
www.sida.se
- فرهنگستان علوم جهان سوم
www.twas.org